

Interview with Mykhailo Vasylovych [...], Nadworna (IF_Nad_09_03)

Name: Mykhailo Vasylovych

Code: IF_Nad_09_03

Born: 1955

Gender: Male

Nationality: Ukrainian

Length: 28:44



Transcription:

Note: the informant's answers in Ukrainian are presented in simplified transcription based on the Russian orthography.

19 августа 2009 г.

Михаил Васильевич, 1955 г.р., Надворна.

Соб. Белова О., Величко Т.

Продолжительность **28 мин.**

00.00 [Разговор происходит на ул. Мазепы.][В Надворне жили евреи?] Тут жили евреї по всей Украины! Их всюду було багато! В Надворне було дуже багато евреїв. Всё, шо було в Надворне, то всё евреїське. [Воны в центри жили?] Там, в центри. Коло почты, як вы ишли, а там такий будынок великий [на ыцентральной площади]. То там бул найбільший ресторан. Тут багато ресторанив було. Там вже нема никого... [Це був ресторан чи корчма?] Не, це був ресторан, де высший элит! Называли його «У Свышча». И вин сам був тоди на той час багатый суддя.

00.01 Як тэпэр адвокаты. И жив там и мав ресторан. Там колысь самэ паньство збиралось. [А где была «евреїська церква»?] За церкву я не знаю, а памятаю, де кладовище, то я вам покажу, як туда идти. То там е евреїське кладовище, и навить я не знаю, як то называется, така йих... такий великий пивкруглый... може, якась божниця. [Таки будыночки?] Не будыночки, а таки вэлыки пивкруглы, так як пэчэра, яи як... [вероятно, имеет в виду огель]. [Это на могилах?] Так, так. Там е на цвинтари.

00.02 [А вы казали - багато ресторанив?] Було! [А ресторани як, вони якось пов'язани з евреями?] То вси евреї були, багати люды. Воны тильки магазини и рестораны тримали. [А сколько вы казали, йих було, ресторанив?] В Надворне було шось коло тридцать ресторанив. [А колы ци рестораны були?] За Польшчей. Було ще и раньше, за Австрией. Тут була австрия колысь. [А вы не памятаете, як звали цих ресторанщикив?] Ого-й! [смеется] То треба старших людей пытаты. [А вы з якого року?] З 55-го! Я памятаю вид своих родичив, як вони розказувалы, бо вони в той час жили, ходыли, кажуть, видели то всё. [А после войны евреї в Надворне были?]

00.03 Булы. У вийну тут у нас в Надворне було гетто, як вы знаете. То таки мисцевы могут вам сказаты, де то було гетто. В Надворне е така стара церква дэрэвьяна [имеет в виду деревянную церковь рядом с автостанцией], трошки як пройти туда, там дэрэвьяна церква, там колысь була лазня. За радянською владой, а раньше, вы знаете. То стари люди розказувалы, шо там було гетто, куда всих зводыли и... Тут е в Надворне мисце, называется Буковинка, там йих дуже багато поховано. Просто йих в вийну всих, шо вели туда и там йих рострилювалы. Таке мисце. [Там якись пам'ятник е?]

00.04 Як вы хочете туда пийты, шоб ориентуватысь - Надворнянський завод МПЗ, це туда трэба ийти. В центр и до заводу МПЗ. Там любы вас скаже, де завод МПЗ. Там е таке мисце, такий лесок, называеця Буковинка, вид букив, шо [там растут], то там е навить и пам'ятник - сколько евреїв загинуло, закатовано. Цей их москали, наши друзи! [Не немцы?] И ти, и ти. Так ще вы хочете поинтересоваться, то можете пийты. Там багато поховано, Там е навить плыта така. [А вы сами евреїв тут не памятаете?] То тут дуже писля вийны - та булы!

00.05 То там в Надворне, я вам скажу, де вы пидэтэ - цвинтарь, там директор харчкомбинату там був. Його фамилия була... зара вам скажу... Паверман. А другий там був - Фишман, чи як. [А чим вин займався?] Вин робил директором хлибокомбинату. Там був хлибокомбинат! Там евреї завидовав. [Це в радянськи часы?] Так, так. [А старые дома в Надворне остались?] Та е, е дома. [А где?] То всё в центри. Можно сказаты, це всё евреїськи дома.

00.06 О цей центр старый. Там, дэ площа Шевченка. Ци вси дома, можно сказати, були [еврейские]. [А що це за лазня була?] Там дэ люди мылися! Баня! [А чия це була лазня?] Я не знаю, миська була. [Не евреїська?] Не знаю, но я знаю, шо на тому мисци - може йийи ще

тоди не було - на тому мисьци було гетто. Це я точно знаю. И йих видвэлы туда, дэ я вам розказував - в Буковинку.

00.07 [А чем еще евреи в Надворне занимались?] Не знаю. [А нефтяные буровые?] Не скажу... Може, старшие люди шось знают... [Объясняет, как пройти к еврейскому кладбищу.]

00.08 Там любого спытаете, де тут цвинтарь еврейский. Дэ харчкомбинат бувший. Там таки вэлыки плиты - збереглось там багато. [Там уже не хоронят никого?] Нет. Навить на тому мисци харчкомбинат побудовалы. [Прямо на месте кладбища?] Ну. [А як кажуть - чи можно на кладовище шось будоваты?] Радянської влади всё можно было! [Не рассказывали, что с людьми или с постройкой что-то случилось? Це ж грих?] Грих. Тэпэр його [кладбища] уже нэма. Там хлибокомбинат.

00.09 Якись примищення, бизнесмены шось организуют. Всё распалось. [А церква у вас яка тут - греко-католицька?] Ну нас багато церквей - яки хоч! Е польска, вот в субботу видмечали 400 рокив. В субботу, в нидилю - два дня видмечали. З Риму приезжали, священникив багато було. [А тут поляки есть?] Е тут и поляки, и украинци. Е у нас дви греко-католицьки церкви, е у нас православна, в центри, дэ парк - Киевського патріархату - с тими золотыми куполами.

00.10 Туда дале е ще такий мікрорігородок, там е церква. И ще будуть! И баптыська е у нас! У нас вси конфесии, вси живуть мирно! А на тий України [восточной] говорять, що бандеры захидняки, шо ворогують, бють - ниhto тут не ворогуєть! [Спрашивает, откуда мы приехали.]

00.11 [Фамилию не говорит.] На що? Вот живой чоловік перед вами! [Спрашивает, почему мы интересуемся евреями, не ищем ли родственников. Отвечаем, что занимаемся историей Галиции и тех народов, которые здесь жили.]

00.12 А во Франківську е єврейська церква? У нас в Надвірні нема. [Объясняет случайному водителю дорогу.] [А рабин до вас не приезжает?]

00.13 Я чув, шо туда приезжали на то кладовище. Може таки е спеціальні дни, шо кажуть - як у нас *Задущни* [поминальные дни], чи як, помэрших. Приезжают. [Он один приезжает?] Це я вам не скажу, но знаю, шо приезжав. [З Франківська?] Не знаю, звідки вони приїзжали. [А вы сами його бачили?] Я не бачив, моя жінка розказувала, тай люди - шо тут скриваты! Приїзжали! Я вам *кажу* точно, шо приїзжали. [А на Буковинку не приїзжають євреї?] О це я вам не скажу... Може, и приїзжають. Я думаю, шо приїзжають.

00.14 Там таке місце, шо не то шо цвинтарь их поховалы, там ров. Бувало, рострилювалы. [А вы тут в школи навчалыся, в Надвірні?] Так. [А в вашому класи булы диты єврейськи? Польськи? Чи окремo вчилися?] Я знаю, у нас тут у школи був одын єврей, його фамилия Шайтур. [Вин з вами вчився?] Зо мной, в одному класи, параллельно вчился. Знаю, шо вин єврей. [А вин вїхав, чи вин живе в Надвірні?] Не, в Надвірні в даний час не живе. От я вам розкажу анекдот про єврея.

00.15 Йиде на мотоцикле єврей. Ну и милициянт спинає його и каже: «Де твий шлём?» На голови повинна буты яка каска, чи шо. Каже: «Який шлём?! Я сам Шлём!» А той каже: «Слухай, шо ты мени голову забиваєшь баки? Де шлём?» - «Ну я Шлём! Моя фамилия Шлём! Я одын єврей, шо еду на мотоцикле, а ты мени ще кажєшь шлём! Це - як би я був - скільки єврейв еде на мотоцикле? Одын я в Надвірні, а вси на машинах! То моя фамилия Шлём!» Ка: «Когда єврей едут на мотоцикле? Одын я. А ты ще пытаєшь меня за шлём!» [А ще немає анекдотів таких?]

00.16 Та е ще одын таки видстальый. Ще в Витчизняну вийну. Ну, иде вийна, там воють, писля вийны здыбаюця, там ветераны - я воювов, я був тым, тым... А єврей каже [русскому]: «Слухай... Я ж тебе не завидую, ты всю вийну на танке катался до Берлина, а я в тылу был». Зато живой був, а ты, говорит, ездил на танку аж до Берлина, а я в тылу був!

00.17 Вин всю вийну на танке прокатався! [Спашиваем про здание № 36 на противоположной стороне улицы]. А це була «Просвита», ну, читальня [Народный дом «Просвита», кон. XIX в.,

ул. Мазепы, 36]. Збиралася інтеллігенція, націоналістична така читальня. [Українська?] Так, так. Побудували читальню, вона «Просвіта» називалася, а тэпэр там ЗАГС і партія маюць свае кімнаты. Це видно, што побудовано ще за Польшчай. Як бы файно зрэставрувати...

00.18 [А стадыон?] Стадыон так таке колысь тут був стадыон, ще за Польшчай [см. сведенія о еўрейскай футбольнай каманде Надвірны]. А це во будынок - де сучасны банк будуюць, а там такі купол велыкі, той будынок це побудован колысь - но це не еўрэй! - украінец, там е дошка... Його ім'я і всё напісана. Він за граніцу поіхав, кога радянська влада прішла. Перід війнов. Був інтэлігент, банкір. І там тэпэр відновілі той будынок і зробілі банк.

00.19 [А у вас тут вертеп **ходыць**?] А-а, чога не **ходыць**! [І зараз **ходыць**?] На Коляду, в Різдва. [Як тут у вас вертеп?] [Говоріць, што во Франковске ўстраіваюць конкурсы вертепов. Мы говорім, што нам інтэресна, как здесь.] Який як кождый собі хоче. Багато на счэц цего е выбір. Ролі. [А які ролі?] Там всякіе ролі. Козак. Козак запорізьскый. Смэрць. Ангол. Ірод.

00.20 Козаки, князі, запорізьскы стрэлэц, сичовый, такі всі нацыянальны героі! Е різни вертепі! [А чорты булы?] Е там всякіе [смейся]. [А тварыны?] Ні, тварын не було. [Коза, ведмідь?] То ўже не вертэп! То ўже называеця іначэ. Це ўже е таке свято, ўже пізнійше, це на Різдво вертэп ході, а то Маланка! [У вас е Маланка?] Е. [А колы?] Маланка ході на новы рік, на 14 січня, наш укарінскый, Старый Новый рік.

00.21 А вертэп - то Різдво! [А Маланка як відбуваеця?] Там купа всього е [смейся]! [Саветуець поехаць на Косовщину зімой і пасьмотрець, как там прызднуў Маланку. Мы говорім, што нам здешнее таже інтэресна.] А у нас е Коза. [А як Коза выглядае?] Голова, рогі...

00.22 [Голочва з чога?] Як настаяца коза, так зроблена. Просто на голову ўбіраюць, з рогамі, всякіе комэдыі! [А кожух, чі яка тканына?] Кожух такі, всё, ну, подібно шоб на козу! [А што Коза робыць?] Всякіе комэдыі расказуе! [Расказуе чі танцюе?] і расказуе, і танцюе. [А сродзі ціх ролей е цыганы?] Е цыганы, е і москаль. Москаль што рбі? Горілку пье!

00.23 Жід е. [А што жід робыць?] Што - торг^{уе}! [Чім?] Всё, што хоче! [А як він выглядае?] Це ж маска! Знаеце, жід вхадіў в вертэп таі каже: «Тюти-тюті, Мошке, погуляемо собі трошкі! Я Пылыпова біда, відныне я твая... ріжу курку на росіл [бульон], ставлю Мошкови на стил!» [Просім павторіць рэпліку вертепнаго «еврея»]. «Тюти-тюті, Мошке», - жідэ называюць Мошке, а то ему Сура каже, така жідівка, Сура. Каже жідові, мошклві: «Тюти-тюті, Мошке,

00.24 погуляемо собі трошкі! Я Пылыпова біда, від ныні я твая! Ріжу курку на росіл, ставлю Мошкови на стил». А Мошко каже: «Пійте-пійте, хлопці, піво, бі сте **выздыхалы** живо! А на всяку я біду я ще стару прыведу!» [смейся]. [Крім жідэ е жідівка?] Сура называеця. [А як жідівка выглядае?] За Суру хлопець [переедеваеця]. Абы був на дівчыну подібны. Навьяжух, підмалюють. Сукенку [наденут]. Абы був на дівчыну...

00.25 А жід - дівчына ўбереця на жідэ - костым, капелюх, **вусы**. Дівка! [І колы ці - Сурка ходылі з жідом - на Різдво чі на Маланку?] Не, на Різдво. І на то [на Маланку] ходят таже. [А які смеховінкі воны ще кажух?] [ВМ опятэ гаворіць, што лухше всего маланку прэдаставляюць на Косовщине.]

00.26 [Говоріць, што вертепа без еврея Мошкі не можа быць.] У **кодні** вертепі е Мошко. [А вертэп з лялькамі був? Скрынька якась?] Не, скрынька - це **шопка**! Ісус Хрыстос народыўся. А то ўже ходят ся пастушкі. [Це малэнькі хлопці?] Може і більшы, і малэнькі. [І як ця шопка выглядае?] Всё там так намалёвана в сярэдзіне, всё зролено - і лялькі, фігуркі. Ісус Хрыстос, ста^енька [яслі] там, вівці там, де він в **стайні** там. Царі там прыходят - всі, шо ійшы його вітаты, Матэрь Божа...

00.27 [А велыка та шопка?] А вы можаце і до царквы ійты, там увідыце. Ну, зара вона не стоі, она відкрыта то на Рідво в царквы. А так вона в другоу прыміщенні. Алэ подывы^{тыся}, як бы пасьпросілы, то вам бы і пазказалы! Самі собі робляць, што ходят! [Т.е. одін вертеп в царквы, астальныя дэлаюць себэ самі.] [А в царквах такі самі чі іншы?] Наікрашці! У Рымі

Interview with Mykhailo Vasylovych [...], Nadworna (IF_Nad_09_03)

Published on Єврейська Галичина та Буковина (<http://www.jgaliciabukovina.net>)

така, як хата настояща! Велька! В Италии. [Показывает дорогу на кладбище.]

00.28 [Фотографируемся, прощаемся.]

English translation of transription:

Not yet.

Description:

Jewish presence in pre- World War II Nadworna.

The Holocaust.

Anecdotes about Jews.

Jewish characters in Ukrainian nativity scenes.

Interviewer: Olga Belova

Interviewer: Tatyana Velichko

Community: [Stanislawow \(Ivano-Frankivsk\)](#)

Джерело: <http://www.jgaliciabukovina.net/uk/node/111789>